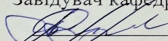

Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та
соціогуманітарних дисциплін імені
О.М. Лазаревського

ПОГОДЖЕНО
Протокол № 1
від 31 серпня 2021 року
Завідувач кафедри

проф. Чорний О.О.

СИЛАБУС
навчального курсу

**ФЕНОМЕН СМІХУ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ
ТА СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ
ДИСКУРСІ**

Спеціальність – 033 філософія

Освітній ступінь – магістр

Форма навчання – денна

Форма підсумкового контролю – залік

Викладач – Столяр Марина Борисівна доктор філос. наук, проф. кафедри філософії
та культурології

Тел. : 063 83 22 811

E-mail: nbogun@dnet.com.ua

Години консультацій: понеділок 11.20 – 13.00 (405 ауд.)

Чернігів 2021-2022

ЗМІСТ

1. Анотація курсу	3
2. Мета і завдання дисципліни «Феномен сміху в історії філософії та в сучасному філософському дискурсі».....	4
3. Навчально-тематичний план вивчення дисциплін	7
4. Зміст дисциплін по темах.	9
5. Рекомендації та завдання до самостійної роботи студентів	12
6. Методичні поради і теми рефератів.....	13
7. Методичні вказівки і тематика контрольних робіт для студентів.....	14
8. Питання для контролю і перевірки знань	17
9. Політика курсу та академічної доброчесності.....	18
10. Список рекомендованої літератури.....	18

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Феномен сміху відіграє досить важливу роль в житті людини як соціальної, культурної істоти. Практично всі видатні філософи замислювалися над таємницею сміху і намагалися її певним чином пояснити. Продовжуються пошуки в царині філософії сміху і сьогодні, коли вона оформилася у відносно самостійну галузь філософського дискурсу.

Запропонований курс являється дисципліною, яка є важливою частиною як філософської антропології (в тому числі сучасної), так і філософії культури та культурології.

В процесі викладання матеріалу актуалізується творча спадщина багатьох вітчизняних і зарубіжних філософів, культурологів, представників науки і мистецтва; відбувається процес інтеріоризації сміхового досвіду людства у формі знань, навичок, вмінь, та оптимістичних настанов студентів,

Вивчення курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» в університеті вимагає тісного міжпредметного зв'язку з історією філософії, історією культури, історією та педагогікою, соціальною психологією та іншими гуманітарними предметами.

Силабус нормативної дисципліни «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» складений відповідно до місця та значення дисципліни у структурно-логічній схемі, передбаченій освітньо-професійною програмою підготовки магістрів, і охоплює всі змістовні частини, визначені анотацією, розрахована на оптимальну кількість годин.

Силабус складається з таких розділів: вступ, мета та завдання дисципліни, навчально-тематичний план, навчальна програма, плани лекцій, завдання для самостійної роботи студентів, тематика рефератів та контрольних робіт, питання для самостійного опрацювання, тести, орієнтовні питання до заліку та список рекомендованої літератури.

Саме в наш час утвердження демократії, вимагається принципово нове, філософське ставлення до феномену сміху та сміхової культури, кардинально відмінне від абсолютної ідеологічної серйозності тоталітарного політичного дискурсу. Запропонований курсу спрямований розширити інтелектуальні, духовні обрії людини, утвердити і розвивати почуття гумору, критичний дискурс, культуру мислення і дискусій, стимулювати творчість людини, сприяти культурі філософського мислення. Саме тому цей курс виконує цілий ряд соціальних функцій: пізнавально-евристичну, світоглядну, духовно-практичну, інформаційну та інші, котрі підвищують загальну культуру майбутнього магістра, рівень його освіченості та професійної кваліфікації.

Даний силабус підготовлено з метою максимального полегшення

процесу засвоєння програми з дисципліни «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» та сприяння формуванню практичних навичок з організації різноманітних сміхових практик в педагогічній діяльності. Він також допоможе студентам організувати самостійну роботу з предмету, зміст якого широко використовуються як в сучасній політиці, масовій культурі, так і в житті кожної пересічної людини.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФЕНОМЕН СМІХУ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ ТА СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ»

Основною метою курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» є розкриття феномену сміху в історії філософії та в контексті сучасного філософського дискурсу, що передбачає як антропологічний, так і культурологічний аспекти дослідження соціокультурних процесів, які впливають на динаміку сміхових практик; ознайомлення із основними здобутками сміхової культури, в тому числі української в контексті розвитку Європейської цивілізації; опанування основними методологіями дослідження сміху та сміхової культури та знайомство із провідними сміховими практиками.

Вивчення дисципліни «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» допоможе студентам оволодіти **компетентностями**: креативності, творчого мислення, критичності і самокритичності, інтелектуальної комунікації. Вони допоможуть у формуванні знань про антропологічні та філософсько-культурні аспекти людського буття, про основні методологічні практики вивчення сміху як в історії філософії, так і в сучасному філософсько-культурологічному дискурсі; розуміти різновиди сміху та їх гетерогенність, історико-типологічні форми сміхових практик, функції сміхової культури в межах різних культур, сформуванню уявлень про динаміку сміхової культури та її зв'язок з іншими культурними практиками (ідеологією, політикою, мистецтвом, наукою тощо), сформуванню культурно-філософські потреби в реалізації почуття гумору та відповідні інтереси, сформуванню філософські уявлень про комічне, здібності не тільки розуміти гумор, але й творити сміхові практики різного типу, розвивати творче філософське мислення та культурологічний досвід студентів.

Завдання курсу:

вивчення студентами універсальних закономірностей сміху як соціально-культурного, антропологічного феномену, його гетерогенної природи та методологічного інструментарію, що дає можливість найбільш адекватно досліджувати відповідні дискурси;

розкриття семантики основних філософських понять та проблем курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі»;

аналіз специфіки сторичних типів сміхових культур засобами сучасної філософії;

дослідження закономірностей динаміки сміхової культури;

компаративний аналіз специфіки та динаміки сміхових культур різних народів світу.

виявлення соціально-політичних, ідеологічних та інших чинників існування та розвитку сміхової культури

Також студенти мають навчитися ефективно використовувати набуті знання на практиці, в процесі організації педагогічного процесу, соціокультурної роботи, комункативного простору професійної діяльності тощо.

Силабус включає в себе всі основні теми курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі», викладені в стислій формі.

Силабус передбачає послідовне ознайомлення студентів з предметом курсу в контексті історії філософії та сучасного філософського дискурсу, а також досліджень з філософії культури та культурології. Для цього відводяться відповідні теми(Див.: 4. Зміст дисциплін по темах).

Зміст дисципліни реалізується у трьох блоках – теоретичному, практичному та блоці самостійної роботи. Теоретичний блок складається з дев'яти органічно пов'язаних тем. Практичний блок та розділ самостійної роботи включають теми, передбачені для вивчення на індивідуальних заняттях, підготовку рефератів та їх захист, виконання письмових контрольних робіт, індивідуальну роботу студентів над першоджерелами та іншою літературою. Крім того, надається повний список рекомендованої літератури, вивчення якої допоможе розширити та поглибити знання студентів з курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі»

Вимоги до знань та умінь студентів:

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Філософія в системі культури” студенти повинні:

Знати:

- основні методологічні основи принципи і філософсько-культурологічних досліджень феномену сміху;
- концепції сміху в історії філософії та в сучасній філософській думці;
- сутність поняття «сміхова культура», риси сміхової культури;
- особливості стародавніх та новітніх сміхових практик;
- доробок провідних культурологів, що досліджують феномен сміху в різних культурах
- періодизацію сміхових культур, що вивчаються в курсі;
- закономірності динаміки сміхової культури в межах певної цивілізації;

- найбільш вагомі здобутки українських та зарубіжних сміхових практик;
- механізми впливу сміху на динаміку політичної, моральної, естетичної свідомості людей

Уміти:

- опрацьовувати першоджерела з історії філософії та філософії культури;
- оперувати основними категоріями філософії та культурології для аналізу сміхових практик;
- застосовувати конкретні методологічні парадигми для аналізу текстів сміхової культури;
- обґрунтовувати певне розуміння динаміки форм сміхової культури;
- використовувати елементи карнавальної культури в організації сміхових практик в педагогічному процесі

Критерії оцінювання знань студентів:

В основу оцінки знань студента з курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» покладені такі якісні характеристики:

- широта й глибина знань в обсязі навчальної програми;
- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість і аргументованість відповідей, точність визначень;
- самостійність і конструктивність мислення.

Рівень знань студентів під час заліку оцінюється за параметрами: „*зараховано*” та „*не зараховано*”.

„*Зараховано*” – знання оцінюються як достатні, якщо студент демонструє вільне володіння питаннями програми, безпомилково виконує практичні завдання. Під час відповіді на теоретичні питання можуть допускатися деякі неточності.

„*Не зараховано*” – виставляється, якщо студент не володіє більшістю питань програми, не орієнтується в основних поняттях та теоріях філософії сміху та сміхової культури.

Студентам курс допоможе систематизувати отримані знання з історії філософії та історії культури, оволодіти різноманітною інформацією в галузі філософської антропології, етики, естетики, культурології, філософії театру, філософії кіно тощо, з якими вони зустрічаються як в процесі навчання, так і в життєвих практиках.

Крім цього, знання з курсу «Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі» додає впевненості у відповідності власного культурно-філософського розвитку сучасним вимогам до викладача ЗВО на етапі

реформування української освіти в контексті європейських цінностей свободи та демократії.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (стаціонар)

№	Назва теми	Загальний обсяг годин	Аудиторні заняття		Консультації	Самостійна робота
			Лекції	Семінари		
1	2	3	4	5	6	7
1.	Предмет курсу. Феномен сміху в історії філософії.	14	4			10
2.	Феномен сміху в сучасному філософському дискурсі	7	2			5
3.	Поняття сміхової культури в філософії культури ХХ ст.	12	2			10
4.	Поняття сміхової культури в філософії культури ХХІ ст.	7	2			5
5.	Етнокультурні та соціокультурні виміри сміху та сміхової культури	7	2			5
6.	Сміхові практики в античній культурі.	16	6			10
7.	Сміхові практики в культурі пізнього середньовіччя та Ренесансу.	14	4			10
8.	Сміхова культура доби Модерн	17	2			5
9.	Сучасна сміхова культура народів Європи	17	2			15
10.	Сміхова культура України: історія та сучасність.	19	4			15

	Всього	120	30			90
--	---------------	-----	----	--	--	----

**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**
(заочне відділення)

№	Назва теми	Загальний обсяг годин	Аудиторні заняття		Консультції	Самостійна робота
			Лекції	Семінари		
1	2	3	4	5	6	7
1.	Предмет курсу. Феномен сміху в історії філософії.	14	1			10
2.	Феномен сміху в сучасному філософському дискурсі	7	1			5
3.	Поняття сміхової культури в філософії культури ХХ ст.	12	1			10
4.	Поняття сміхової культури в філософії культури ХХІ ст.	7				10
5.	Етнокультурні та соціокультурні виміри сміху та сміхової культури	7				10
6.	Сміхові практики в античній культурі.	16	1			10
7.	Сміхові практики в культурі пізнього середньовіччя та Ренесансу.	14	1			10
8.	Сміхова культура доби Модерн	17	1			15
9.	Сучасна сміхова культура народів Європи	17	1			15

10.	Сміхова культура України: історія та сучасність.	19	1		17
	Всього	120	8		112

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ПО ТЕМАХ

Тема 1. Предмет курсу. Феномен сміху в історії філософії

Феномен сміху як предмет курсу. Феномен сміху в античній філософії. Феномен сміху в середньовічній філософії. Сміх як предмет філософських рефлексій Нового часу. Кантівська концепція сміху. Гегелівська концепція сміху. Метафізика сміху в філософському дискурсі XIX ст. Феномен сміху в ірраціональній філософії XIX ст.

Основні теорії сміху в історії філософії. Теорія інконгруентності (the Incongruity Theory): сміх як форма вияву різного виду невідповідностей, інконгруентного характеру буття в цілому (І. Кант, А. Шопенгауер, С. К'еркегор та інші). Теорію зверхності (the Superiority Theory) представлено в творах Платона, Аристотеля, Гоббса та ін. Наразі сміх розглядається як форма виявлення презирства до іншого та легітимізації своєї ідентичності як успішної. Теорія втішання (the Relief Theory) запозичується із психоаналітичного та природничого дискурсів. Наразі сміх розглядається як реакція на психологічну напругу, що виникає внаслідок страху та інших репресивних факторів.

Тема 2. Феномен сміху в сучасному філософському дискурсі

Семантична концепція сміху та її різновиди. Гетерогенна концепція (український філософ С.В. Пролєєв): сміх і сміхи.

А.Бергсон про феномен сміху в роботі «Сміх»: 1) зростання байдужості до певних соціальних процесів може посилити сміх як форму відношення до цих процесів; 2) занепад певної ідеології супроводжується посиленням сміху відповідно сакралізованих потестарних практик; 3) сила сміху, за Бергсоном, визначається кількістю людей, які сміються разом; 4) сміх виступає проти мрійливості; 5) сміх відновлює права здорового глузду.

Тема 3. Поняття сміхової культури в філософії культури XX ст.

Поняття сміхової культури в контексті роботи М. Бахтіна «Творчість Франсуа Рабле та народна культура середньовіччя та Ренесансу». «Материнське лоно» сміху – карнавальні обрядово-видовищні форм, які визначають єдність сміхової культури. Сміхова культура як сукупність певних форм – обрядово-видовищних, словесно-сміхових та фамільярно-площадної мови. Основна конотація поняття «сміхова культура» – опозиція сміхової та офіційної культури. Опозиція та конвенція. Амбівалентність сміхової культури, що об'єднує негативний сміх, який висміює, і позитивний сміх, який має значення ствердження, піднесення, легітимізації. Всенародність, універсальність та рефлексивність сміхової культури.

Карнавальність сміхової культури та її прояви: 1) кардинальна зміна соціальних ролей учасників свята; 2) де сакралізація ідеології; 3) святкова релятивізація добра і зла; 4) специфіка карнавального героя (дурень, рогоносець, хвойда і т.п.); 5) тимчасова перемога «тілесного низу»; зокрема обжерство та пияцтво.

Тема 4. Поняття сміхової культури в філософії культури XXI ст.

Методологічні практики вивчення сміхової культури в межах сучасних Bakhtin studies. Вітчизняна традиція: праці з сміхової культури С. Аверінцева, Л. Баткіна, В. Біблера, О. Волкової, П. Гайдено, О. Голозубова, В. Давидова Л. Дмитрієвої В. Кантора, Д. Ліхачьова, Н. Понирко, О. Панченко, М. Столяр.

Зарубіжні представники Bakhtin studies (Б. Гройс, Г. Гунтер, Е. Джеферсон, Ю. Крістева, Р. Лахманн та інші), їхні провідні роботи та ідеї.

Сучасні методології дослідження феномену сміху в конкретному культурному контексті.

Тема 5. Етнокультурні та соціокультурні виміри сміху та сміхової культури

Виявлення етнокультурних аспектів сміху та сміхової культури як розкриття зв'язку між культурою конкретного народу та його специфічним розумінням гумору, провідними формами сміхової культури, динамікою сміхової культури в історичному (діахронічному) аспекті.

Соціокультурний аспект сміхової культури включає дослідження діалектики опозиції сміху по відношенню до ідеології та форм їхньої конвенції; вплив інших соціальних факторів на специфіку гумору та інших відтінків сміху.

Тема 6. Етнокультурні та соціокультурні виміри сміхової культури Стародавньої Греції

Трагікомічність буття в поемах Гомера. Відтінки комічного в Гомера за О. Лосевим. Сміховий ефект десакралізації грецьких богів в поемах Гомера. Образи тілесного низу. Реалізм на межі з сатирою. Античні пародії на Гомера («Війна мишей та жаб»).

Антропологічний поворот і постать «філософа, який сміється» (Демокрит). Фаталістичний оптимізм. Філософська іронія Сократа. Сміхові практики представників сократичних шкіл. Діоген сінопський як сміховий персонаж. Суспільні норми як предмет висміювання. Арістипп: зверхній сміх успішної людини.

Гротескне відтворення дійсності в творах «батька комедії» – Аристофана. Раціоналістична оцінка сміху Платоном. Теорія сміху Аристотеля («Поетика»): комічне як помилка або потворність, що не може завдати шкоди людині.

Елліністична сміхова культура. Нова аттична комедія: поворот від суспільно-політичної тематики до вузьких питань приватного життя і побуту, сфери особистих інтересів. Комедії Менандра. Сміхова природа нових жанрів (мім, пантомім, фліки).

Теофрастові «Характери» як артефакт сміхової культури доби еллінізму.

Жанр байки та його роль у розвитку сміхової культури.

Вплив античної сміхової культури на сміхові практики Ренесансу та Модерну. Політична комедія Арістофана та її наслідування, починаючи з XVI ст. у Франції (Расін), в Англії та особливо у Німеччині (Ленц, Гете).

Тема 7. Етнокультурні та соціокультурні виміри сміхової культури Стародавнього Риму

Загальна періодизація культури Стародавнього Риму та основні віхи розвитку римської сміхової культури. Сміхові рефлексії в крилатих висловах римського походження («гроші не тхнуть...», «хліба та видовищ!» тощо).

Римська культура як синтез юридичного абсолютизму та чуттєвої надмірності, пристрасності (О.Ф. Лосєв) та видовищності. Місце сміхової культури в межах естетики пристрасності.

Фольклорні витоки римської комедії: ателлана, фесценіни, мім.

Особливості римської комедії Плавта. Теренцій як комедіограф.

Римська сатира: Гораций ("сміючись говорити правду"), Ювенал («обурена сатира»).

Тема 8. Етнокультурні та соціокультурні виміри сміхової культури пізнього середньовіччя та Ренесансу

Жахливе та смішне в культурі пізнього середньовіччя та Ренесансу.

Карнавал: генеза, сутність, хронотоп.

Сюжети (маскарад календаря й «заповіт») та дійові особи карнавалу. Фестивалі блазнів і свята віслюків (кінець XII ст.), організація «Ордену дурнів» (1381 р.). Відродження тріумфальних практик як основа світського театру.

Соціальний склад гільдій блазнів і корпорацій дурнів, сміхових товариств й асоціацій. Свято Безладу у середньовічній Англії. Шаріварі (франц. – *charivari* – котячий концерт) у середньовічній Франції (починаючи з XVI-XVII ст.): фастнахтшпілі (середньовічна Німеччина), карнавальна комедія, рибалтівські комедії (Польща). Масляна драма та її герої.

Ренесансна сміхова література (Дж. Бокаччо, Ф. Рабле, Л. де Вега, М. де Серванес, В. Шекспір).

Тема 9. Етнокультурні та соціокультурні виміри сміхової культури доби Модерн

Сміхова культура XVII ст. Раціоналістичний період осмислення феномену сміху (XVII ст.).

Традиційна комедія в стилі класицизму і Мол'єрівська комедія: порівняльна характеристика. «Висока» комедія Мольєра («Дон Жуан», «Тартюф»), «Скупий», «Мізантроп»).

Сміхова культура XVIII ст. Феномен сміху в межах доби просвітництва. Головна мета Просвітництва: за допомогою світла розуму змінити світ, просвітити й розвинути саму людину, щоб в ній гармонійно поєднувалися розум і почуття. Сміх як засіб виправлення людей та суспільства.

Творчість англійського сатирика Джонатана Свіфта. Сатиричний філософсько-політичний роман (поєднання романної та памфлетної форм) «Мандри Гулівера». Гротескна пародія в руслі античної і гуманістичної традиції як гігантська карикатура на монархічну Британію. Подорож Гулівера до Лапути з відвідуванням Великої Академії – в'їдлива сатира на псевдонауку з її відірваністю від реального життя. Сміх як результат контрасту ідеального суспільного ладу та карикатурно зображених реальних держав.

Тема 10. Сучасна сміхова культура народів Європи

Спільне та відмінне в сміхових культурах сучасної Європи. Сміхові практики західної та Східної Європи другої половини XX ст. Феномен антитоталітарного сміху.

Феномен сучасної (XX-XXI ст.) французької кінокомедії. Марк Камолеті (1923-2003) – блискучий спадкоємець традицій французької комедії, його «Французька вечерея» – класичний приклад комедії положень на межі фарсу. Сутність інтриги Марка Камолеті.

Німецька політична сатира та політичний карнавал.

Особливості англійського гумору. Сучасна англійська комедія.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Культурно-філософські надбання суспільства, існують завдяки філософському мисленню людини та відповідним рефлексіям. В дійсності вони безпосередньо пов'язані з суб'єктивним сприйняттям людини, соціально-культурним контекстом її діяльності та мислення, її філософською культурою. Філософське знання постійно актуалізує особисті потенції людини, силу інтелекту та духовну насагу. Культурно-філософський потенціал залежить від того чи вдається студенту неупереджено, без заздалегідь відомих, досить часто поверхневих, постулатів самостійно здійснювати філософсько-культурологічний пошук, вільно осмислювати конкретні соціально-культурні проблеми.

Навчальною програмою передбачається, що значну частину

матеріалу дисципліни з курсу студенти різних форм навчання мають оволодіти самостійно, силою власних інтелектуальних зусиль. Мета цих методичних матеріалів полягає в тому, щоб спрямувати роботу студентів, пробудити у них бажання самостійного осмислення одного з важливих культурно-філософських питань про природу сміху, його соціально-культурні та етнічні складові.

Формою контролю за якістю самостійного накопичення знань з курсу можуть бути реферативні, творчі праці, контрольні роботи, участь студентів у роботі наукових конференцій. Перелічені форми вияву ефективності самостійної роботи студентів не лише поглиблюють знання з конкретного курсу, але й допомагають скластися системним знанням з філософії та виробляють навички наукового дискурсу, тобто сприяють підвищенню загального рівня інтелектуальної, професійної підготовки студентів та його рівня його соціальної адаптованості.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

До самостійної роботи ми відносимо реферати (усні та письмові), які студент захищає за межами часу семінарських занять.

Наразі ми формулюємо не окремі теми, а групу тем певного змісту:

I. Першу групу складають теми, в яких певні філософські теорії сміху розкриваються на матеріалі першоджерел

або артефактів сміхової культури (літературний твір, драматургія, кінокомедія).

Наприклад:

Теорія сміху А.Бергсона.

Політична сатира (взірці народного гумору) в творчості... (на прикладі...)

Підібрати приклади сатири, гумору іронії та сарказму з першоджерел сміхової культури. Пояснити контекст використання цих форм сміху.

Різновиди сміхових практик у сучасній сміховій культурі конкретних європейських країн.

II. Другу групу складають теми, в яких студент аналізує конкретне першоджерело сміхової культури (літературний твір, кінокомедію тощо), що не входить до складу літератури, яка вивчається на семінарських заняттях.

III. Третя група тем – це невеличкі соціологічні дослідження сміхових реакцій різних груп населення на певну групу нових українських анекдотів. Студент може дослідити відношення до певних національних, моральних цінностей в межах власної студентської групи, факультету, університету; порівняти моральні цінності «батьків та дітей» тощо.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ТЕМИ РЕФЕРАТИВ

Реферат – один з видів самостійної роботи студента. Користуючись

рекомендованою літературою, студент повинен самостійно опрацювати обране питання і викласти в тексті реферату його предмет і сутність.

У *вступі* необхідно обґрунтувати вибір теми (актуальність, можливо вказати на наукову новизну, якщо така наразі є; доцільно також продемонструвати зв'язок теми з фаховими інтересами). Також треба визначити предмет, який розглядається.

В *основній частині* висвітлюється тема під певним кутом зору.

У *висновках* до роботи необхідно розкрити зв'язок висвітленого явища з іншими складовими культурно-філософського процесу, показати його значення для розвитку суспільства.

Наприкінці реферату обов'язково подається *список використаної літератури*.

Обсяг реферату – 10-12 аркушів комп'ютерного тексту (14 розміром шрифту, через 1,5 інтервали).

Обов'язково в тексті слід посилатися на конкретних авторів з наведенням їхньої думки або її переказом з посиланням на джерело.

Тематика рефератів

1. Філософія сміху (магістрант обирає теорію конкретного філософа: Платона, Аристотеля, Канта, Р. Декарта, Т. Гоббса, І. Канта, Ф. Шиллера, Г. В.Ф. Гегеля, А. Шопенгауера, А. Бергсона тощо)
2. Порівняльна характеристика української та (польської, чеської, болгарської, литовської тощо) сміхової культури другої половини ХХ ст.
3. Порівняльна характеристика української та (польської, чеської, болгарської, литовської тощо) культури першої чверті ХХІ ст.
4. Особливості сучасної сміхової культури (магістрант обирає конкретну країну Західної Європи; також можливо зупинитися на розгляді специфіки гумору конкретного етносу, народу або одного з жанрів сміхової культури, наприклад, комедії, анекдоту тощо)
5. Особливості сучасної сміхової культури (магістрант обирає конкретну країну Східної Європи; також можливо зупинитися на розгляді специфіки гумору конкретного етносу, народу або одного з жанрів сміхової культури, наприклад, комедії, анекдоту тощо)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Вивчення курсу «**Феномен сміху в історії філософії та сучасному дискурсі**» передбачає, що філософський світогляд сучасної людини формується шляхом вивчення великого концептуально-тематичного матеріалу, досягнень різних культур і цивілізацій у вигляді філософських теорій, що пояснюють природу сміху, а також сміхових культурних

практик. Процес вивчення курсу варто починати з переліку питань і тем, списку рекомендованої літератури. Певний час належить виділити для ознайомлення з першоджерелами. Опановуючи філософські тексти слід прагнути до вироблення власного погляду на спільне та відмінне в філософських ідеях щодо феномену сміху, концепціях та творчих здобутках мислителів різних епох та цивілізацій. Це формує ту необхідну методологічну основу, яка дає можливість розуміти особливості сміхових практик різних народів.

Незалежно від обраного фаху чи виду діяльності ціннісна вага професіоналізму завжди буде зростати пропорційно до культури суб'єкту. Вивчаючи запропонований курс магістр зможе не лише творчо мислити, користуючись методологічним потенціалом усієї історії філософії, але й формувати сміхові практики (зокрема у педагогічному процесі, в корпоративному спілкуванні тощо) за певними законами смішного в контексті української культури.

Контрольна робота – самостійно побудований процес вивчення філософсько-культурологічної проблематики, який включає наступні моменти:

- Вибір теми;
- Ознайомлення з відповідною літературою;
- Ведення конспектів з окремих питань;
- Синтез усіх етапів праці у вигляді завершеного дослідження.

Для цього необхідно скласти план контрольної роботи, який повинен включати в себе:

1. Вступ.
2. Основну частину.
3. Висновок.
4. Список використаної літератури.

Загальний обсяг контрольної роботи складає 7-12 сторінок друкованого або 14-16 написаного від руки тексту.

У **вступі** розкривається задум автора, тобто основна мета контрольної роботи та її завдання, актуальність даної проблеми, практична значущість питань, які привернули увагу студента.

В **основній частині** йдеться про найважливіші принципи, категорії і закони філософсько-культурологічних теорій сміху, розкривається зміст основних форм сміхової культури, закономірностей їхньої динаміки, етнічні та соціальні аспекти сміху, естетичні визначення форм сміху тощо на основі конкретних філософських праць та артефактів сміхової культури різних часів та народів.

У **висновках** роботи дається узагальнення автора з обраної ним теми. Слід робити посилання на наукові джерела, записуючи назву мовою оригіналу, місто та рік видання.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

1. Теорія інконгруентності (the Incongruity Theory) та її представники в історії філософії та сучасному філософському дискурсі.
2. Теорія зверхності (the Superiority Theory) та її методологічна роль в поясненні феномену сміху.
3. Теорія втішання (the Relief Theory) в історії філософії
4. Семантична концепція сміху.
5. Поняття сміхової культури (М. Бахтін «Творчість Франсуа Рабле та народна культура середньовіччя та Ренесансу»).
6. Карнавальність сміхової культури та її прояви (на конкретних прикладах).
7. Сміхова культура доби Ренесансу.
8. Сміхові практики в межах класицизму.
9. Феномен сміху в філософії XVIII ст.
10. Феномен сміху в філософії XIX ст.
11. Феномен сміху в філософії XX ст.
12. Гетерогенна концепція (С.В. Пролеєв).
13. А.Бергсон про феномен сміху в роботі «Сміх»
14. Антитоталітарний дискурс радянської сміхової культури (на вибір можна обрати окрему форму сміхової культури – політичного анекдоту, комедії, частівки тощо)
15. Антитоталітарна спрямованість комедій Г.Данелія
16. Місце сміхових практик в сучасній Європейській політиці.
17. Феномен сучасної (XX-XXI ст.) французької кінокомедії.
18. Німецька політична сатира та політичний карнавал.
19. Особливості англійського гумору.
20. Сучасна англійська комедія.
21. Українська сміхова культура XVIII ст.
22. Сміхові практики І.Котляревського крізь призму філософської методології.
23. Українська сатира XIX ст.
24. Одеська сміхова культура з точки зору семантичної концепції сміху.
25. Місце сміхового дискурсу в сучасній українській масовій культурі.
26. Сучасна українська кінокомедія: архетипи та кенотипи.
27. Українська сміхова культура XXI ст.: тематика, жанри.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ

1. Предмет курсу.
2. Феномен сміху в античній філософії
3. Феномен сміху в середньовічній філософії
4. Сміх як предмет філософських рефлексій Нового часу.
5. Кантівська концепція сміху.
6. Гегелівська концепція сміху
7. Феномен сміху в ірраціональній філософії XIX ст.
8. Теорії сміху в філософії XX ст.
9. Філософські концепції сміху (теорія інконгруентності).
10. Філософські концепції сміху (теорія зверхності/приниження).
11. Філософські концепції сміху (теорія звільнення).
12. Методологічні практики дослідження сміхової культури в XX ст.
13. Поняття сміхової культури. Риси сміхової культури за М.Бахтіним.
14. Форми сміхової культури. Динаміка форм сміхової культури.
15. Сміх та комічне. Види комічного.
16. Сміхова культура Стародавньої Греції: сміхові аспекти творчості Гомера.
17. Сміхова культура Стародавньої Греції: класична комедія.
18. Сміхова культура Стародавньої Греції: елліністична комедія.
19. Сміхова культура Стародавнього Риму: комедії Плавта і Теренція.
20. Карнавал як сміхові практики пізнього середньовіччя та Ренесансу.
21. Творчість Ф. Рабле та народна сміхова культура
22. Амбівалентність сміхових практик Мігеля де Сервантеса («Дон Кіхот»)
23. Комедії В. Шекспіра.
24. Європейські сміхові культури доби Модерн (Французська сміхова культура).
25. Походження та особливості англійського гумору.
26. Сучасні сміхові культури Європи: спільне та особливе.
27. Сміхова культура сучасної Німеччини.
28. Сміхова регіоніка в країнах Європи.
29. Походження українського сміху в контексті генези української культури.
30. Українська сатира XIX ст.
31. Українська сміхова культура першої половини XX ст.
32. Радянський період існування української сміхової культури.
33. Сучасна українська сміхова культура: теми і жанри.

ПОЛІТИКА КУРСУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика курсу

Студент зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, не запізнюватися, мати відповідний зовнішній вигляд. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати у визначений викладачем час. Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь в навчальному процесі.

Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:

- ✓ Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- ✓ Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- ✓ Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- ✓ Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Рекомендована література

Базова

Підручники

1. Малахов В.А Етика спілкування. – К.: Либідь, 2006.
2. Боров Ю. Б. О комическом / Ю. Б. Боров. – М. : Искусство, 1997. – 232 с.
3. Дмитриев А. В. Социология юмора: очерки / А. В. Дмитриев. – М., 1996. – 214 с.
4. Карасев Л. В. Философия смеха [Электронный ресурс] / Л.В.Карасев. – Режим доступа : <http://teologia.ru/www/biblioteka/estetika/karasev.htm>
5. Карасев Л. В. Мифология смеха / Л. В. Карасев // Вопросы философии. – 1991. – № 7. – С. 68–86.
6. Карасев Л. В. Смех / Л. В. Карасев // Культурология. Энциклопедия. В 2-х т. Том 2. – М. : РОСПЭН, 2007. – С. 495–497.

7. Лихачев Д. С. Смех в Древней Руси / Д. С. Лихачев, А. М. Панченко, Н. В. Поньрко. – Л. : Наука, 1984. – 295 с.
8. Лосев А. Ф. История эстетических категорий / А. Ф. Лосев, В. П. Шестаков. – М. : Искусство, 1965. – 374 с.
9. Любимова Т. Б. Комическое, его виды и жанры / Т. Б. Любимова. – М. : Знание, 1990. – 64 с.
10. Пропп В. Проблемы комизма и смеха [Электронный ресурс] / В. Пропп. – Режим доступа: <http://tricksters.narod.ru/laughter/propp1.htm>
11. Рюмина М. Т. Эстетика смеха. Смех как виртуальная реальность / М. Т. Рюмина. – Изд. 2-е, испр. – М. : КомКнига, 2006. – 320 с.
12. Столяр М.Б. Сміхова культура тоталітарного суспільства: сутність, форми, механізми дії (на прикладі радянських культурних практик): автореф. дис. на здобуття вчен. ступ. доктора філос. наук / М. Б. Столяр. – Харків, 2013. – 33 с.
13. Столяр М.Б. Релігія радянської цивілізації: сакральне та профанне. Навчально-методичний посібник. [Текст] / М. Б. Столяр. – Чернігів : Вид-во ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2014. – 87 с.
14. Столяр М. Советская смеховая культура / М. Столяр. – К. : Стилос, 2011. – 304 с. Столяр М.Б. Советская смеховая культура: Монография / М. Б. Столяр. – К.: Стилос, 2011. – 304 с.
15. Сычев А.А. Природа смеха или Философия комического / Науч. ред. д-р филос. наук Р. И. Александрова. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2003. – 176 с.

Першоджерела

16. Аверинцев С. С. Бахтин и русское отношение к смеху [Электронный ресурс] / С. С. Аверинцев – Режим доступа : <http://www.philology.ru/literature1/averintsev-93.htm>.
17. Аверинцев С. С. Бахтин, смех, христианская культура / С. С. Аверинцев // М. М. Бахтин: pro et contra. Личность и творчество М. М. Бахтина в оценке русской и мировой гуманитарной мысли. Том I. – СПб. : РХГИ, 2001. – С. 468–488.
18. Аристотель. Поэтика. Риторика / Аристотель. – СПб. : Азбука-классика, 2007. – 352 с.
19. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – М. : Худож. лит., 1990.– 543 с.
20. Бергсон А. Введение в метафизику. Смех [Электронный ресурс] / А. Бергсон – Режим доступа: http://krotov.info/library/02_b/er/gson_smeh.htm
21. Булгаков М. А. Собачье сердце / М. А. Булгаков // Избран. произведения в 2 т. / М. А. Булгаков. – К. : Дніпро, 1989. – Т. 1. – С. 454–545.

22. Гумилев Л. Н. Конец и вновь начало: популярные лекции по народоведению / Л. Н. Гумилев. – М. : Айрис-пресс, 2009. – 384 с.
23. Гуревич А. Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства / Арон Яковлевич Гуревич. – М. : Искусство, 1990. – 395 с.
24. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М., 1986.
25. Еліаде М. Священне і мирске; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андроген; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / М. Еліаде; [пер. з нім., фр., англ. Г. Кьорян, В. Сахно]. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 591 с.
26. Кьеркьегор С. Страх и трепет / Сёрен Кьеркьегор. – М. : Республика, 1993. – 383 с. – (Библиотека этической мысли).
27. Кримський С. Б. Енциклопедія гумору від академіка Кримського – 1 / С.Б. Кримський // Про софійність, правду, смисли людського буття : зб. наук.-публіцист. і філософ. статей. – К., 2010. – С. 92–97.
28. Кримський С. Б. Енциклопедія гумору від академіка Кримського – 2 / С.Б. Кримський // Про софійність, правду, смисли людського буття : зб. наук.-публіцист. і філософ. статей. – К., 2010. – С. 98–104.
29. Кундера М. Книга смеха и забвения. Роман / М. Кундера [Пер. с чеш. Н. Шульгиной]. – СПб.: Азбука-классика, 2003 – 288 с.
30. Лахманн Р. Смех: примирение жизни и смерти / Р. Лахманн // Бахтинский сборник. Вып 3. – М. : Лабиринт, 1997. – С. 81–85.
31. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. – М., 1978.
32. Ницше Ф. Рождение трагедии из духа музыки : предисловие к Рихарду Вагнеру / Ф. Ницше // Собрание сочинений в 2-х т. / Ф. Ницше – Т. 1. – М., 1990. – С. 57–157.
33. Пропп В. Проблемы комизма и смеха [Электронный ресурс] / В. Пропп. – Режим доступа: <http://tricksters.narod.ru/laughter/propp1.htm>
34. Физики продолжают шутить [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://lib.aldebaran.ru/author/sbornik_/sbornik_fiziki_prodolzhayut_shutit
35. Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному / З. Фрейд. – СПб. : Университетская книга ; М. : АСТ, 1997. – 319 с.
36. Хейзинга Й. / Homo Ludens; Статьи по истории культуры. / Й. Хейзинга; Пер., сост. и вступ. ст. Д. В. Сильвестрова; коммент. Д.Э. Харитоновича. – М. : Прогресс – Традиция, 1997. – 416 с.
37. Юнг К. Г. Архетипы коллективного бессознательного / К. Г. Юнг // Структура психики и архетипы / К. Г. Юнг; [пер. с нем. Т. А. Ребеко]. – М., 2007. – С. 217–242. – (Психологические технологии).
38. Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов / К. Г. Юнг; [пер. с англ. А. А. Юдина]. – М.: Совершенство; К. : Port-Royal, 1997. – 384 с. – (Бестселлеры психологии).

Допоміжна

39. Афанасьев А. Нарративные основания смешного / А. Афанасьев, И. Василенко // *Δόξα / Докса*. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2006. – Вип. 9. Семантичні й герменевтичні виміри сміху. – С. 79–86.
40. Балина Л. Ф. Структура смехового мира в культуре (культурология смеха): монография / Л. Ф. Балина. – Тюмень : РИЦ ТГАКИСТ, 2010. – 112 с.
41. Бардина Н. В. Анекдот в системе дискурсной формации / Н. В. Бардина // *Δόξα / ДОКСА*. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2002. – Вип. 2. Про природу сміху. – С. 113–120.
42. Баткин Л. М. Смех Панурга и философия культуры // Л. М. Баткин // М. М. Бахтин: pro et contra. Личность и творчество М. М. Бахтина в оценке русской и мировой гуманитарной мысли. Том I – СПб. : РХГИ, 2001. – С. 398–412.
43. Безнисько В. Политический анекдот как форма разоблачения политического мифа / В. Безнисько // *Δόξα*: зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2004. – Вип. 5. Логос і Практис сміху. – С. 206–214.
44. Белянин В. П. Чёрный юмор : антология / В. П. Белянин, И. А. Бутенко / М-во культуры Рос. Федерации, Рос. акад. наук, Рос. ин-т культурологи. – М. : ПАИМС, 1996. – 192 с.
45. Буртин Ю. О частушках [Электронный ресурс] / Ю. Буртин. – Режим доступа : <http://burtin.polit.ru/chastush.htm>
46. Вишня О. Вишневі усмішки / О. Вишня – К. : Дніпро, 1985. – 367 с.
47. Войнович В. Н. Жизнь и необычайные приключения солдата Ивана Чонкина: роман / В. Н. Войнович. – М. : Эксмо, 2004. – 544 с.
48. Войнович В. Н. Почему человек юморист? Это смех от бессилия [Электронный ресурс] / В. Н. Войнович. – Режим доступа : <http://www.peoples.ru/art/literature/prose/roman/voinovich/interview8.html>
49. Волкова Е. В. Маскарад зла и катарсис авторского голоса («Архипелаг ГУЛАГ» А. Солженицына в свете идей М. Бахтина) // Е. В. Волкова / М. М. Бахтин и гуманитарное мышление на пороге XXI века : Тезисы докладов III Саранских международных чтений: В 2 ч., Ч.2. – Саранск : Издательство Мордовского университета, 1995. – С. 18–20.
50. Воробьева М. В. Анекдот как феномен повседневной культуры советского общества (на материале анекдотов 1960–1980-х годов): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. культурологии / М. В. Воробьева. – Екатеринбург, 2008. – 24 [1] с.
51. Голозубов О. В. Радість і сміх у культурних практиках постмодерну: філософсько-антропологічні виміри: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. докт. філос. наук : спец. 09.00.04 «Філософська антропология, філософія культури» / О. В. Голозубов. – Харків, 2010. – 35, [1] с.

52. Голозубов О. Идеология смеха в постхристианском мире / О. Голозубов // Δόξα: зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2004. – Вип. 5. Логос і Праксис сміху. – С. 231–242.
53. Гройс Б. Тоталитаризм карнавала / Б. Гройс // Бахтинский сборник. Вып. 3. – М. : Лабиринт, 1997. – С. 76–80.
54. Избранный советский политический анекдот [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.ru/ANEKDOTY/anec1001.txt>
55. Каранда М. В. Ирония як засіб освоєння історії в хронотопах художнього мислення «срібного віку» / М. В. Каранда // Δόξα / ДОКСА : зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2003. - Вип. 3. Гносеологічні й антропологічні виміри сміху. – С. 96–104.
56. Кирилюк О. «Ha-ha» said the clown: блазень як звір, тотем, цар, раб та жертва (універсально-культурний стадіальний аналіз фігури циркового клоуна). / О. Кирилюк // Δόξα /ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2006. – Вип. 9. Семантичні й герменевтичні виміри сміху. – С. 8–17.
57. Козинцев А. Г. Человек и смех / А. Г. Козинцев. – СПб. : Алетея, 2007. – 236 с.
58. Колесник О. С. Від сміхового героя до сміху над героєм: зміна парадигм диснейвської анімації / О. С. Колесник // Δόξα /ДОКСА: зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2006. – Вип. 9. Семантичні й герменевтичні виміри сміху. – С. 208–214.
59. Колязин В. От мистерии к карнавалу. Театральность немецкой религиозной и площадной сцены раннего и позднего средневековья / В. Колязин. – М. : Наука, 2002. – 208 с.
60. Кормер В. Ф. О карнавализации как генезисе «двойного сознания» / В. Ф. Кормер // Вопросы философии. – № 1. – 1991. – С. 166–185.
61. Левченко В. Л. Этнический анекдот в научной идентификации / В. Л. Левченко // Δόξα /ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2002. – Вип. 2. Про природу сміху. – С. 181–186.
62. Малахов В. А. «Феномен прикол» / В. А. Малахов // Δόξα: зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2003. – Вип. 3. Гносеологічні й антропологічні виміри сміху. – С. 179– 186.
63. Меньшикова Е. Р. Трагический парадокс юродства или Карнавальный гротеск Андрея Платонова / Е. Р. Меньшикова // Вопр. филос.– № 3 – 2004. – С. 111–132.
64. М. М. Бахтин: pro et contra. Личность и творчество М. М. Бахтина в оценке русской и мировой гуманитарной мысли. Том I / Сост., вступ. ст. и коммент. К. Г. Исаупова; хронограф В. И. Лаптуна. – СПб. : РХГИ, 2001. – 552 с.
65. Николаева Е. А. Народно-смеховая культура: от карнавала до частушки / Е. А. Николаева // М. М. Бахтин и гуманитарное мышление на пороге XXI века: Тезисы докладов III Саранских международных чтений:

- В 2 ч., Ч.2. – Саранск : Издательство Мордовского университета, 1995. – С. 116–118.
66. Одесский М. П. Легенда о великом комбинаторе [Электронный ресурс]: [предисловие к книге Ильи Ильфа и Евгения Петрова «Двенадцать стульев»] / М. П. Одесский, Д. М. Фельдман. – Режим доступа : <http://lib.baikal.net/ILFPETROV/dwenadcatx.txt>
 67. Панченко А. М. Смех как зрелище / А. М. Панченко // Смех в Древней Руси / Д. С. Лихачев, А. М. Панченко, Н. В. Понырко. – Л., 1984. – С. 72– 153.
 68. Пикареска в российской сатирической прозе 1920-1930-х годов: к проблеме жанра. – [Электронный ресурс] Режим доступа : http://vika-milenko.narod2.ru/stati/sovetskaya_plutovskaya_proza/
 69. Пролеев С. В. Там, где смеха нет // С. В. Пролеев / Δόξα /ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2008. – Вип. 13. Сміх та серйозність: множинність видів та взаємин. – С. 27–32.
 70. Пролеев С. Сміх і панування / С. Пролеев // Δόξα / ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2005. – Вип. 7. Людина на межі смішного і серйозного – С. 51–58.
 71. Рюмина М. Т. Эстетика смеха. Смех как виртуальная реальность / М. Т. Рюмина. – Изд. 2-е, испр. – М. : КомКнига, 2006. – 320 с.
 72. Рязанов Э. А. Неподведенные итоги / Э. А. Рязанов. – М. : Искусство, 1986. – 415 с.
 73. Сауленко Л. Л. Тоталитарный смех в мифологической проекции / Л. Л. Сауленко // Δόξα /ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2002. – Вип. 2. Про природу сміху. – С. 207–211.
 74. Сборник анекдотов. 1001 избранный советский политический анекдот [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.ru/ANEKDOTY/anec1001.txt>
 75. Сливкина Т. Смех и грех [Электронный ресурс] / Т. Сливкина. – Режим доступа : http://www.samara.orthodoxy.ru/Smi/Npg/053_14.html
 76. Столяр М. Різдвяна казка в землі забуття / М. Столяр // Філософська думка. – 2004. – № 3. – С. 125–135.
 77. Столяр Марина. Філософія сміху і гумору в сучасному історико-філософському дискурсі. Огляд книги: Amir, L. (2014). Humor and the Good Life in Modern Philosophy: Shaftesbury, Hamann, Kierkegaard. Albany: State University of New York Press. Sententiae 37:1 (2018) 168–178.
 78. Столяр М.Б. Антитоталітарний дискурс радянського та польського політичного анекдоту 70 – 80-х рр. XX ст. (компаративний аналіз) / М.Б. Столяр // Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія» – Харків: ХНПУ, 2017. – Вип. 48 (I). – С. 8–17.
 79. Столяр М.Б. Цирк и советские тоталитарные практики / М.Б.Столяр // ДОКСА. Збірник наукових праць з філософії та філології. – Вип.2 (18). Сміх у світі культури. – Одеса, 2012. – С. 60–69.

80. Столяр М.Б. Профанація ідеалу титанічної особистості в радянській сміховій культурі / М.Б. Столяр // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Філософія у сучасному соціумі». – Донецьк, 2013. – С. 226–229.
81. Столяр М.Б. Радянська сміхова культура як форма моральнісного протистояння тоталітаризму / М.Б. Столяр // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М.Вашкевич. – К.: ВІП УАЕ, 2013. – Випуск 73 (№ 6). – С. 266–268.
82. Столяр М.Б. Розіграш як провідна форма радянської сміхової культури 60–70-х рр. / М.Б. Столяр // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М.Вашкевич. – К.: ВІП УАЕ, 2013. – Вип. 68 (№ 1). – С. 511–515.
83. Столяр М.Б. Сміхова культура і громадянське суспільство (на матеріалі радянських культурних практик другої половини ХХ ст.) / М.Б. Столяр / Проблеми громадянського суспільства: філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти. Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 21 січня 2015 р.) – Чернігів, 2015. – С. 290–296.
84. Столяр М.Б. Радянська сміхова культура як специфічна форма творчості / М. Б. Столяр // Творчість у філософських вимірах: Матеріали ХІІ Міжнародної науково-практичної конференції (14–15 травня 2015 р., м. Київ). – К.: НТУУ «КПШ», 2015. – С. 161–163.
85. Столяр М.Б. Методологія дослідження феномену радянської сміхової культури / М. Б. Столяр / Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців «Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти». – Чернігів, 2015. – С. 4–5.
86. Столяр М. Сміхова культура «Енеїди» І. Котляревського в рецепції М.Поповича / Марина Столяр // Філософські діалоги '2018 // Бути людиною (пам'яті Мирослава Поповича). Зб. Наук. Праць. – К., 2018. – С.118-127.
87. Столяр М.Б. Десакралізація тоталітарної ідеології в кінокомедіях Г. Данелія. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські анитоталітарні практики» (26-27 червня 2020 р.). – Україна, Чернігів, 2020. С. 107–111.
88. Столяр М. Метафізика сміху в філософському дискурсі ХІХ ст. Огляд книги: All Too Human. Laughter, Humor, and Comedy in Nineteenth-Century Philosophy. Editor Lydia L. Moland. Studies in Philosophy, Religion and Public Life. Vol. 7. Boston: Springer, 2018, 198 p.
89. Столяр М.Б. Сучасна українська сміхова культура: традиції та інновації // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки» – № 62 (2020). – С. 86 – 92.
90. Табачковський В. Г. Сміх як антропорятівний чинник та як особлива форма критичної рефлексії / В. Г. Табачковський // Дόξα

- /ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2003. – Вип. 3. Гносеологічні та антропологічні виміри сміху – С. 139–147.
91. Татиана (Спектор), инокиня. Опасная инверсия: смех Гоголя как способ борьбы со злом. К 200-летию Николая Васильевича Гоголя [Электронный ресурс] / Татиана (Спектор), инокиня. –Режим доступа: <http://catacomb.org.ua/modules.php?name=Pages&go=page&pid=1557>
 92. Титаренко Т. М. Карнавальність: відпочинок від повсякденності чи шлях до достотності / Т. М. Титаренко // «Ars vetus – Ars nova»: М. М. Бахтін. – К. : Гнозис, 1999. – С. 83–103.
 93. Троицкий С. Юродивые и скоморохи как носители «смехового начала» / С. Троицкий // Δόξα / ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2006. – Вип. 9. Семантичні й герменевтичні виміри сміху – С. 18 – 27.
 94. Хренов Н. А. К вопросу о возрождении древней смеховой стихии в художественной картине мира XX века / Н. А. Хренов // Мир психологии. – 2001. – № 4. – С. 87–97.
 95. Хренов Н. А. Хронотоп балагана как архаического истока зрелищ XX века и воспроизводства мифологического мышления / Н. А. Хренов // Мир психологии. – 2001. – № 4. – С. 46–67.
 96. Эпштейн М. Эдипов комплекс советской цивилизации [Электронный ресурс] / М. Эпштейн. – Режим доступа : http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2006/1/
 97. Эпштейн М. Язык бытия у Андрея Платонова [Электронный ресурс] / М. Эпштейн. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/voplit/2006/2/ept9.html>
 98. Ярош Л. Смех как граница профанного и сакрального в наивном сознании / Л. Ярош // Δόξα /ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2004. – Вип. 5. Логос і Практис сміху. – С. 19–27.
 99. Bakhtin and Cultural Theory (revised and expanded second edition) / Ed. by Ken Hirschkop and David Shepherd. – Manchester and New York, 2001.
 100. Fadyen D. The Sad Comedy of El'dar Riazanov: An Introdunctson to Russia's Most Popular Filmmaker. – Montreal, 2003.
 101. Eliade M. The Sacred and the Profane. The Nature of Religion. – New York, 1968.
 102. Russian and Soviet Humor [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kovrik.com/sib/sov-humor/>
 103. Russian Sense of Humor. Russian Soviet humor. Russian jokes and anecdotes [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.russian-women.net/russian_sense_of_humor.shtml
 104. Stoliar M. Post-totalitarian practices of Soviet and Polish comedy films of 1960 –1980s. // Вісник НАКККіМК : Міленіум, 2018. – № 4. – С. 103 – 108.

105. Stoliar M. B. Immanuel Kant's Theory of Laughter and Philosophical Irony // *Philosophy and Values of the Modern Culture. Collective monograph / M.H. Bratasiuk, O.Ye. Gomilko, A.A.Kravchenko, V.V.Poliuha, etc. – Lviv – Toruń : Liha-Pres, 2019. – P. 122-141.*
106. Stoliar M. Metaphysics of laughter in Nineteenth-century philosophical discourse. Moland, L. (Ed.). (2018). *All Too Human. Laughter, Humor, and Comedy in Nineteenth-Century Philosophy.* Boston: Springer. (2020-06-30)
107. Stoliar M., Stechenko T. The discourse of the laughter theory in the optics of Postpositivism and Postmodernism // *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М.Вашкевич. – К.: ВІП УАЕ, 2018. – Вип. 131 (№ 4). – С. 316–320.*
108. Stolyar Maryna. Fenomen śmiechu w kontekście posttotalitarnej praktyki na podstawie sowieckiej i polskiej anegdoty z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku // *Wschodni Rocznik Humanistyczny.* – Tom XIV (2017). – N 4. – S. 193–206.
https://pracownik.kul.pl/.../119537_fenomen-miechu-w-kon...
109. Totalitarian Laughter: Cultures of the Comic under Socialism [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slavic.princeton.edu/events/calendar/detail.php?ID=1921>

Ресурси

1. Библиотека философских первоисточников и критики
<http://philosophy.ru/library/losef/antaesth/index.html>
2. “Плерома” – часопис з проблем культурології, теорії мистецтва, філософії // <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/pleroma/zmist.htm>
3. Культурологічна бібліотека // <http://www.psylib.ukrweb.net/books/index.htm#kul>
4. Портал **Гуманитарное образование** // <http://www.humanities.edu.ru/db/sect/13>
5. Словари и энциклопедии на Академикe // <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/5334>
6. Книжковий гуманітарний інтернет-магазин Кньюа.com // <http://www.knyha.com/ukr/about/>